HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול ונשבע [א]אינו יכול לחזור בו מאי קא משמע לן תנינא (א)אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ב]אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דבאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא (ב)הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר [ג]אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ד]הלכה שלישי בשני כשר רבא אמר [ה]אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא [ו]ולית הלכתא כמר בר רב אשי שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפי' גלימא אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפי' נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו מיתיבי (ג)[ז]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול [ח]אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל [ט]כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול תחלתו וסופו בכשרות כשר

תיובתא

אתה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו. ואע"ג דאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ה"מ לאלתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לאלתר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה: **רצונך השבע וטול.** רבותא היא דקא"ל האי מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם °דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מרצונו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול: **ונשבע.** זה התובע: **אינו יכול.** זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובצוואתו צריך לתת לו העבד דכיון דהטיל עליו שבועה הא הימניה בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט עבדי גנבת רבותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: **נאמן עלי אבא.** להיות דיין. אבא פסול מן התורה לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (דף כז:) מלא יומתו אבות וגו' ד): **שלשה רועי בקר.** שאינן בקיאין בדין. ורועי נמי לא נקט משום דרשעים נינהו דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו ופסולין לכל דין שבעולם ה) אבל אבא ואביך כשרין מיהא לדינין של אחרים: **יכול לחזור בו.** לדברים בעלמא בלא קנין הוא דקא"ל: **וחכ"א אינו יכול לחזור בו.** וה"ה לגבי שבועת התובע שנשבע על העבד ונוטל דבתרוייהו אע"ג דלא הוי דינא הכי כיון דקיבל עליו אינו יכול לחזור בו. ומשני הא קמ"ל ר' אבא דאמר השבע ואתן לך דאין יכול לחזור בו דהתם נמי באתן לך פליגי שהנתבע אומר לתובע נאמן עלי אבא שאם יחייביני אתן לך ואפ"ה אמרי רבנן דאינו יכול לחזור ויתן דהיינו דומיא דר' אבא דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו אלא יתן דכרבנן דהתם ס"ל וכ"ש היכא דקאמר תובע נאמן עלי אבא ואביך שאם יפטרוך מחול לך דכ"ע מודו אפי' ר"מ דאין יכול לחזור בו שהרי מוחזק ועומד ומחילה לאידך כקנין דמי ואיכא למ"ד התם במחול לך מחלוקת אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו הלכך אצטריך ר' אבא לאשמועינן דבאתן לך פליגי. והלכה כדברי חכמים אע"ג דמסתבר טעמא דר"מ: **גובין מן העבדים.** בעל חוב שמת גובה מעבדי יתומים דכמקרקעי דמי. ובהא לחוד הוא דלית הלכתא כר' אבא ולקמן [ע"ב] מתרצינן לה ואמרי' הכי קתני אין גובין וכן אמר ר"נ: **ור"נ אמר אין גובין.** דנהי דאתקש לקרקעות כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם ה"מ לדברים הכתובים בתורה כגון לקנותן בכסף בשטר ובחזקה ושלא לישבע עליהן ושאין בהן אונאה אבל לענין ב"ח כמטלטלי דמי °דאין ב"ח סומך אלא על קרקעות שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן אבל אעבדים לא סמכא דעתיה הלכך לא משתעבדי ליה: **שלישי כשר.** להעיד בקרובו שני כגון בן חנוך (א) שכשר להעיד בימואל בן שמעון דבנו של חנוך שלישי לראובן וימואל בן שמעון שני הוא וראובן ושמעון ראשונים אבל שני בשני פסול כגון בן ראובן לבן שמעון כדנפקא לן בסנהדרין [כח.] מלא יומתו אבות על בנים דבנים להדדי נמי מיפסלי אבות היינו ראובן ושמעון ובנים היינו חנוך וימואל אבל שלישי בשני לא אשכחן דפסול ומשום דאיכא למ"ד בפרק זה בורר בסנהדרין [שם] דשלישי בשני פסול להכי אצטריך למימר הכא דכשר: **רבא אמר אף בראשון.** כגון בנו של חנוך בן ראובן מעיד לשמעון אחי ראובן. והכי הלכתא מדאמרי' לקמן [קכט.] מוסיף הוא ומדפסיק לקמיה ולית הלכתא כמר בר רב אשי מכלל דהלכתא מיהא כרבא: **באבא דאבא.** שיעיד הבן לאחי אביו כגון בן חנוך מעיד לראובן דהיינו שלישי (ב) בראשון: **ולית הלכתא כמר בר רב אשי.** דבני בנים ובני בני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם דבן ירך אביו הוא: **היה יודע.** אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו והשיגו את גבולו והביא את זה ועד אחר עמו להעיד עליו אע"פ שהיה יודע יפה בעדות זו קודם שלא נסתמא בעיניו שעדיין לא היה סומא ועכשיו בשעת עדות נעשה סומא שכהה מאור עיניו פסול להאי עדות דמאומד הדעת אינו יכול להעיד עד כאן תחום פלוני ולא נחוש לעדותו. ויש לשונות אחרים בהאי נסתמא דלא מפרשי לשון עורון עיניים וכולן הבל: **דמכוין מצרנהא.** שיודע לכוין המצרים שיש לו סימנין בשאר שדות הסמוכין לד' רוחותיה: **אבל גלימא.** טלית או בגד אינו יכול להעיד עליה אחר שנעשה סומא דאמדה לא סמכינן שהרבה טליתות מדתן שוות: **נסכא.** חתיכת כסף או זהב: **ונעשה חתנו.** פסול לעדותו בכך כדאמרינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כז:): **פיתח.** עיניו פקוחות שרואה יפה: **שפוי.** חכם: ו) **ונתחרש.** מחמת חולי היינו נמי נשטטה דחרש דומיא דשוטה. א"נ נשתתק מחמת חולי והתורה אמרה מפיהם ולא מפי כתבם. וראשון נראה בעיני עיקר דאי בנשתתק איירי פשיטא כיון דאינו יכול להעיד בפיו אין עדותו עדות ולא הוה ליה למיתנייה בהדי הנך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר והאי לאו פסול עדות אית ביה אלא שאין בו כח להעיד: **ומתה בתו.** דהיינו קרוב ונתרחק וכגון שאין לו בנים הימנה כדתנן בפ' זה בורר (שם): **וחזר ונתפקח.** שחזר מאור עיניו: **כל שתחלתו.** ראיית המעשה: **או סופו.** שעת הגדת עדות: **בפסלות.** כלומר כל שתחלתו בפסלות שעת ראיית העדות והשתא סופו בכשרות פסול דמעיקרא לא היה ראוי לעדות זו וקרא כתיב (ויקרא ה) והוא עד או ראה או ידע דבשעת ראיית המעשה יהא ראוי לעדות זו: **או סופו.** אע"פ שתחלתו בכשרות:

תיובתא

הכי גרסינן ונשבע אינו יכול לחזור בו. [א] פירוש אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע בריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר בריש שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קצת קשה מנא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת אבל אחר גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרס נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו וההוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין ככל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור ובזה בורר מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול [ב]:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא דאבא כשר טפי דאיתפלג דרא [ג]: **לית הלכתא כמר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים ד) [T]:

נשבע

מסורת הש"ם

א) סנהדרין כד., ב) [ב"ק יא:], ג) [ערכין יז: ע"ש], ד) [דברים כד], ה) [עי' סנהדרין כה:], ו) [נ"ל לפני ד"ה פיתח], ז) [וע"ע תוס' גיטין כג. ד"ה הוא הדין],

◆

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה רצונך כו' דקי"ל אין נשבעין על העבדים. עי' רשב"ס לעיל דף לג ע"א ד"ה לקוחה: שם ד"ה ור"נ אמר כו' דאין בע"ח סומך. עי' תוס' יבמות דף לט ע"א ד"ה מני:

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שלישי וכו' כגון בן חנוך בן ראובן כשר להעיד בימואל: (ב) ד"ה באבא וכו' שלישי לראובן הראשון הס"ד: (ג) תוס' ד"ה הכי גרסי' וכו' דברי הכל יכול לחזור בו והכא נמי אע"ג כצ"ל ותיבת היה נמחק: (ד) בא"ד שעדיין לא נשבע הוי כמו קודם וכו' מיהדר קא הדר ביה אלמא:

◆

מוסף רש"י

נאמן עלי. להיות דיין, אבא. פסול מן התורה לדונו, לא לזכות ולא לחיוב, דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (סנהדרין כד:). גובין. חוב, מן העבדים (ב"ק יא:). עד שלא נסתמא. סומא פסול לעדות דבעינן או ראה (ערכין יז:).

◆

מוסף תוספות

א. ונשבע בוא"ו גרסינן. רשב"א ב"מ לד. ולא גרס נשבע בלא וא"ו דמשמע שבע"כ ישבע. תוס' ב"מ לד. ב. דכל שאמר לו רצונך השבע וטול, הרי גמר עליו את הדין, וכאילו אמר לו בי"ד בגמר דין, ישבע וצא תן לו. רשב"א. ועיין רשב"א ב"מ לד. באריכות. ג. דקסבר מר בר רב אשי דאב ובנו כיון דשני דורות נינהו, שני בראשון, והו"ל ברא לאבא דאבוה שלישי בראשון, ואסיקנא לית הלכתא כמר בר ר' אשי, אלא אב ובנו כיון שאין אחר מפסיק ביניהם ראשון בראשון נינהו, והו"ל ברא לאבא דאבא שני בראשון ופסול. יד רמה. T. דאפי' אשה עצמה נאמנת להביא גיטה (עיי' גיטין כג:). תוס' הרא"ש גיטין כג.

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ג ועי' בכ"מ סמג עשין לז טור ושו"ע חו"מ סי' כב סעיף ג:

עח ב מיי' שם הלכה ב ועי' בכ"מ טוש"ע שם סעיף א:

עט ג מיי' פי"א מהל' מלוה הל' ח [ופי"א מהל' זכיה הלכה יג] סמג עשין לה טור שו"ע חו"מ סי' קז סעיף א [וטור שו"ע חו"מ סי' רמח ס"ין]:

פ ד ה ו מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ד ה סמג לאוין ריד טור שו"ע חו"מ סי' לג סעיף ב [וברב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג]:

פא ז ח ט מיי' שם פי"ד הלכה ב סמג לאוין רטו טוש"ע שם סעיף יג וסימן לה סעיף יג [וברב אלפס שם]:

◆

רבינו גרשום

רצונך השבע שלא מכרת לי וטול אינו יכול לחזור בו. המחזיק אע"פ שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין מאחר שזה קיבל עליו שישבע התובע ויטול אין יכול לחזור בו: מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אביך בעדות זו נאמן עלי אבא אע"פ שאין כשרין להעיד עליו ונאמן עלי ג' רועי בקר לדין זה אע"פ שאין מומחין הואיל שקיבל עליו. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו האי מוחזק אע"פ שדנו הואיל שאין ראויין. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו משעה שאמר ועשו מעשה. אלמא דהאי נמי מאחר שנשבע זה אינו יכול לחזור בו ומאי קמ"ל: הא קמ"ל. דקא מיבעיא במסכת סנהדרין על מחלוקת דר' מאיר ורבנן באתן לך פליגי. אבל השבע ויהא מחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דלמא איפכא. ומסקינן הלכתא באתן לך מחלוקת. והלכתא כדברי חכמים דאמרי אינו יכול לחזור בו ה"נ להיכא דאמר השבע וטול כאתן לך הוא. ואצטריך למימר דהלכה כחכמים: הלכה גובין מן העבדים. שאם הניח אביהן של יתומים עבדים גובה בעל חובו של אביהם את חובו מן העבדים כי היכי דהוי עביד מן הקרקע ולא מצו למטען ליה מטלטלי שבק אבון גבן משום דעבדא כמקרקע דמי: הלכתא שלישי בשני כשר. כגון ראובן ושמעון הם בניהם היינו ראשונים ובני בניהם היינו שניים ובני בני בניהם היינו דור שלישי של בן ראובן ודור שלישי של בן שמעון ודור שלישי של בן ראובן מותר להעיד לדור שני של בן שמעון: ורבא אמר אף שלישי מעיד בראשון. בבן שמעון עצמו דהיינו ראשון אע"פ שהוא קרוב לאביו. ובאחא דאבא שאדם יעיד לאחי אביו: ולית הלכתא כותי'. דקרוב ליה טפי: ונסתמא פסול. להעיד לו משום דעכשיו אינו יודע להראות עדותו באיזה מקום מגיע תחום קרקע שלו: ושמואל אמר כשר. אפשר דמכוין במצרנא מצר פלוני כך וכך סימן מצר פלוני כך: אבל גלימא לא. אם היה מכיר בגד של חבירו קודם שנסתמא ואחר שנסתמא אינו יכול להעיד זה בגדו של פלוני: אפשר דמכוין מדת ארכו ורחבו. שאמר אני יודע שכך היה ארכו ורחבו ונמצא כדבריו. וכן נמי אם נמצא משקל הנסכא כמו שהוא אמר כשר: מיתיבי היה יודע כו' קא תני מיהת פיתח ונסתמא פסול להעיד שום עדות ותיובתא דכולהו תנאי דלעיל שמואל ורב פפא ורב ששת תיובתא: ומתה בתו. דרחוק ונתקרב ונתרחק הוא: